

**Osvícenství na Moravě v evropských souvislostech: kulturní transfery
a zprostředkování vědomostí**

24.–25. listopadu 2022, Moravská zemská knihovna v Brně

Sapere aude – odvaž se poznat! Taková je podle Immanuela Kanta (*Was ist Aufklärung*, 1784) devíza osvícenství. A pod tímto heslem se ponese konference a výstava, připravované na podzim 2022 v Moravské zemské knihovně.

Současná evropská společnost se často odvolává k myšlenkám osvícenství, jež jsou ale zároveň mnohdy předmětem diskuzí a polemik (Lilti, 2019). Tyto diskuze ovlivnily i současné výzkumy, které (na rozdíl od dřívějších představ o jednotném hnutí), chápou osvícenství v jeho mnohotvárnosti, často plné protikladů, a pojímají jej jako soubor odpovědí na otázky a problémy vyvolané modernizací evropské společnosti. Právě proto se pozornost badatelů obrací k transferům myšlenek a znalostí, k plasticitě a možnosti adaptace na lokální podmínky, k jejich oběhu v evropském prostoru v návaznosti na společenské a intelektuální aktivity. Těmto fenoménům, zásadním pro epochu osvícenství, se bude věnovat i připravovaná konference.

Bohatství historických pramenů a sbírek vztahujících se k tomuto období v českých zemích (výtvarné i užité umění, knihovny, archivy, architektura, hudba) se v roce 2021 stalo předmětem série výstav a přednášek *Rok osvícenské šlechty*, organizované Národním památkovým ústavem. Všechny tyto aktivity, stejně jako starší výzkumy věnované tomuto tématu (Jiřího Kroupy či Ivo Cermana), jasně ukazují otevřenost českých zemí (v rámci habsburské monarchie) vůči evropské kultuře. Rovněž dokazují zapojení osvícenců, kteří se neomezovali jen na povrchní kosmopolitismus, do lokálních struktur. Jak ukazuje moravský příklad, nemálo zemských institucí (školy, muzea, knihovny) vděčí za svůj vznik iniciativě těchto osvícenců, snažících se zprostředkovat vědomosti širšímu publiku v duchu hesla *sapere aude*. Tyto aspekty moravského osvícenství budou předmětem připravované výstavy, která bude zahájena na podzim 2022.

Tématu osvícenství a jeho šíření v českých zemích bylo v posledních desetiletích věnováno několik monografií či kolektivních děl (Kroupa 2006, Cerman – Krueger – Reynolds, eds. 2011, Lorman–Tinková, eds. 2008), zapadajících do výzkumů vedených i dalšími evropskými badateli (Kontler, Landais, Lebeau, Schilling-Vogel, Schmale). Tyto publikace svědčí rovněž o nových směrech ve výzkumu, díky nimž byly prozkoumány dosud málo známé aspekty osvícenství: lékařství, právo, náboženské cítění, role vlády a byrokratického aparátu, proměny právního uvažování, společenská role umění, knižní kultura atd. V nedávné době došlo také k pokusu o konceptualizaci kulturních a společenských specifík českého osvícenství, podložené současnými výzkumy a snažící se lépe propojit osvícenství s následujícím obdobím, tradičně označovaným jako národní obrození (*Cornova* 1/2020). Jako charakteristický rys tohoto období je považován proces přenosu vědění, tzv. „vernakularizace vědění“, vedoucí ke vzniku občanské společnosti a v jeho důsledku i k transformaci politického vývoje českých zemí. Autoři příspěvků v tomto speciálním čísle časopisu *Cornova* poukázali na rozmanitost způsobů tohoto transferu (školství, výtvarné umění, knižní kultura), na jeho časový vývoj (od hnutí intelektuálních elit směrem k většímu rozšíření osvícenství), na zásadní roli jak místních

elit, ale také státního aparátu, který se snažil proměnit společnost prostřednictvím vnějšího působení, ať už to bylo přímo v jádru habsburské monarchie s politickým centrem ve Vídni, v nově přivtělených oblastech (zejména v Haliči), nebo v teritoriích na území Říše, Itálie nebo západní Evropy.

Brněnská konference tak představuje příležitost pro prozkoumání dvojí problematiky: fenoménu zprostředkování vědění napříč společenskými vrstvami a vztahu mezi lokálním ukotvením osvícenství a celoevropským prouděním myšlenek a vědění, a to v rámci habsburské monarchie a střední Evropy. Srdečně zveme badatele, zabývající se touto problematikou, k diskuzi nad osvícenstvím, pojímaným z decentralizované perspektivy, a jeho lokálními specifiky.

Návrhy na příspěvky prosím zasílejte formou krátké anotace spolu se stručným profesním životopisem na: lumieres2022@mzk.cz.

Výběrová bibliografie

Pierre-Yves Beaurepaire, 2018, *L'Europe des Lumières*. Paris: Presses universitaires de France.

Cornova 2020/2, Miroslav Hroch, Václav Smyčka, Pavel Suchánek, Ivo a Daniela Tinková: Osvícenství jako proces „vernakularizace vědění“.

Ivo Cerman, Rita Krueger, and Susan Reynolds, eds., 2011, *The Enlightenment in Bohemia: Religion, Morality, and Multiculturalism*. Oxford: Voltaire Foundation.

Ivo Cerman, 2012, *Šlechtická kultura v 18. století. Filozofové, mystici, politici*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Johannes Frimmel, Michael Wögerbauer, eds., 2009, *Kommunikation und Information im 18. Jahrhundert. Das Beispiel der Habsburgermonarchie*. Wiesbaden: Harrassowitz.

László Kontler, 2014, *Translations, histories, Enlightenments. William Robertson in Germany, 1760–1795*. New York: Palgrave Macmillan.

Jiří Kroupa, 2006, *Alchymie štěstí*. Brno: Era.

Benjamin Landais, 2013, *Nations, privilèges et ethnicité à l'époque des Lumières: l'intégration de la société banataise dans la monarchie habsbourgeoise au XVIIIe siècle*. Thèse doctorat U. Strasbourg.

Christine Lebeau, 2021, Échanger des modèles dans la République des administrateurs au XVIIIe siècle: des cadastres italiens au cadastre joséphiste. *De l'estime au cadastre en Europe. L'époque moderne* (Mireille Touzery. Dir.), s. 247–263.

Antoine Lilti, 2019, *L'Héritage des Lumières. Ambivalences de la modernité*. Paris: Seuil/Gallimard.

Jaroslav Lorman, Daniela Tinková, eds., 2008, *Post tenebras spero lucem. Duchovní tvář českého a moravského osvícenství*. Praha: Casablanca.

Lothar Schilling, Jakob Vogel, eds, 2019, *Transnational Cultures of Expertise. Circulating State-Related Knowledge in the 18th and 19th Centuries*. Berlin: De Gruyter Oldenbourg.

Wolfgang Schmale, ed., 2010, *Multiple kulturelle Referenzen in der Habsburgermonarchie des 18. Jahrhunderts: = Références culturelles multiples dans la monarchie des Habsbourg au dix-huitième siècle = Multiple cultural references in 18th-century Habsburg Monarchy*. Bochum: Verlag Dr. Dieter Winkler (Jahrbuch der Österreichischen Gesellschaft zur Erforschung des achtzehnten Jahrhunderts, 24).

Harmonogram konference

Zaslání návrhů příspěvků: 15. dubna 2022

Vyhodnocení příspěvků vědeckou radou: 15. května 2022

Konference: 24.–25. listopadu 2022

Praktické informace:

Místo konání: Moravská zemská knihovna v Brně

Konferenční poplatek se nebude vybírat.

Vítáme zejména příspěvky v angličtině, němčině a francouzštině, jednací jazyky budou upřesněny s ohledem na konečný program.

O případném vydání příspěvků se jedná s redakcí časopisu *Cornova*.

Vědecká rada konference:

Michal Konečný (Národní památkový ústav)

Claire Madl (CEFRES)

Jan Pavlíček (Moravská zemská knihovna)

Jaroslav Stanovský (Moravská zemská knihovna)

Daniela Tinková (Filosofická fakulta univerzity Karlovy)

Michael Wögerbauer (Ústav pro českou literaturu AV ČR)